

# Losen langs leia

**Sjanger:** Temaoppgave  
**Språkform:** Bokmål  
**Forfatter:** [Kristoffer Vestå](#)  
**Tema:** [Spesielle arbeid](#)  
**Lastet opp:** 08.11.2005

**Til alle tider har leia langs kysten vært hovedferdselsåra.**

Sagalitteraturen forteller at leidsogemannen var en som kjente leia og kunne lose sjøfarende. For dette ble det gitt vederlag. Allerede i middelalderen var losene regnet som en egen yrkesgruppe. Det var en hard konkurranse om losoppdragene, og dette kunne medføre farlige seilas. I urent farvann og dårlig vær ga skipsførerne signal om at de hadde bruk for los. Loser og kjentmenn var det mange av. Men det fantes intet godt system som fordelte losoppdragene. Lovverk og forordninger viser at losens virksomhet ble vurdert og knontrollert, uten at problemer som oppstod ble løst.



Den første losen i lødingen som fikk lospatent var Tøllev Knutsen. Han ble ansatt som fastlos med stasjon på tofte i 1860. Dette ble den første organiserte lostjenesten. Bygdesamfunnet Tofte-kjerstad-tjeldnes kom til å fostre loser i flere generasjoner. Tøllev Knutsen ble som en far og et forbilde for dem. Knutsen hadde myndighet til å lære opp andre i losyrket, og han utstedte kjentmannsbeviser.

Dette var ei tid med rask utvikling i skipstrafikken, med både seilskuter og ette hvert dampskip. Tjeldøylosene flyttet virksomheten over til lødingen, dette var pga at det var bedre havneforhold der.

Losen måtte ut uansett værforhold. Tilbaketuren for skysskaren, ofte et familiemedlem, var minst like farefull. En gang omkom to skysskarer fra lødingen, far og sønn, på tilbaketuren etter de hadde satt los ombord i uvær.

Det har alltid vært stor risiko, både for los og skysskarer, ved bording av skip. I grov sjø var det vanskelig å manøvrere skyssbåten. Det var heller ikke ufarlig for losen å entre ei flere meter høg skipsside. En skysskar omkom under bording av et skip ved trenøy. Båten hans ble knust da den kom inn i propellen på skipet. -skysskaren var losens sønn. Med dagens losbåt er sikkerheten mye bedre, og på moderne båter kan losen ta seg gjennom en port på skipssida.



I tida rundt første verdenskrig var det sterk konkurranse mellom losene. Statslosene hadde fortrinnsrett hvis de var i rimelig nærhet av fartøyet. De mange kystlosene og farvannskjente kjempet også om å kapre oppdrag. Det ble holdt vakt på utkikksteder; den som kom først til skuta fikk losturen. Kom flere samtidig så var det den losen som var rimeligst som fikk oppdraget.

Statslosenes og kjentmannens innsats under andre verdenskrig er lite belyst. Vi kan knapå ane de påkjenninger losene var utsatt for der de måtte ta seg fram på mørklagte skip, uten fargebelysning og radar til hjelp. Flyangrep og forlis hørte hverdagen til.

Tittelen kjentmann ble avløst av benevnelsen kystlos fra 1911. Særlig under første verdenskrig hadde kystlosene gode inntekter gjennom sine kapringer, mens statslosene tjente forholdsvis lite ettersom de var underlagt et tørnsystem. En statslos var det som tidligere hadde vært benevnt som fastlos. Det ble stadig rivninger mellom de to organisasjonene, Ikke før i 1948 lyktes det fullt ut å få samlet kystlosen og statslosen i et forbund, slik det er i dag.

Losyrket krever spesielle menneskelige kvalifikasjoner. En los må både være avbalansert og ha nødvendig selvtillit til å mestre uforutsette situasjoner. Det krevers utdanning som skipsfører klasse I og sju års fartstid før en kan bli opptatt som losaspirant.

Oppgave til loseksamen blir gitt ett år i forveien. Aspiranten blir da tildelt en strekning hvor det er behov for nye loser med sertifikat. Til faglig hjelp har mann en utlært los, kalt fadder. Når eksamen skal avlegges, må alle landemerker, dybder, avstander mm. sitte fastspikret i hukommelsen. Langs leia i Norge finnes det over 8000 fyrlykter. I tillegg kommer alle stakene og merkene. Strekningen som det skal avlegges eksamen for, skal kunne seiles selv om lysbøyer og staker er inndratt.

Ettersom samfunnet har blitt mer og mer modernisert har det blitt mindre bruk for losen opp gjennom årene. Skip blir utstyrt med moderne utstyr som radar, GPS mm. I dag er det 2 faste loser i Lødingen som går skift, disse har da adresse i lødingen, men det er også noen som jobber der som bor andre plasser rundt om lødingen.



Kilder: Losmuseumet i lødingen, min morfar Aage Knutsen fra Lødingen.